

WIELOKULTUROWOŚĆ W POLSKICH PRZEDSZKOLACH I KLASACH I–III SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Dr Katarzyna Stefanowicz-Zawiszewska

*Wydział Nauk Prawnych, Społecznych i Humanistycznych
Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa Bydgoszcz*

e-mail: k.stefanowicz@kpsw.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-9914-9790>

Streszczenie: Wielokulturowość w polskim przedszkolu i klasach I – III szkoły podstawowej to zjawisko coraz bardziej powszechne. Temat ten jest bardzo ważny z punktu widzenia społeczeństwa dążącego do internalizacji oraz integracji kulturowej. Edukacja do wielokulturowości w przedszkolu i klasach I – III szkoły podstawowej polega przede wszystkim na zaznajamianiu dzieci/uczniów z innymi kulturami i eliminowaniu myślenia entocentrycznego. Integracja interkulturowa w przedszkolu i szkole podstawowej na poziomie edukacji wczesnoszkolnej dokonuje się w dużej mierze poprzez wspólną zabawę, a także wzbudzanie w dzieciach ciekawości do poznania tego, co nieznanne oraz w kontekście odmienności kulturowej.

Słowa kluczowe: wielokulturowość, integracja interkulturowa, dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Wprowadzenie

Tendencja oddziaływania na siebie wielu języków, a przede wszystkim kultur jest wszechobecna we współczesnym świecie. W związku z tym kształcenie wielokulturowe powinno rozpocząć się już z dziećmi w wieku przedszkolnym, wczesnoszkolnym, ponieważ wówczas są one najbardziej otwarte i chłonne. Kształcenie wielokulturowe ma na celu tworzenie takich warunków dla rozwoju dziecka, aby było one dostosowane do indywidualnych cech i oczekiwań, a także wychowania dziecka w duchu pozytywnego nastawienia w stosunku do wieloetnicznego społeczeństwa. W przedszkolu edukację tą rozpoczynamy od rozwijania w dzieciach tożsamości własnej, zaznajomienia się z naszą kulturą, muzyką, religią, sztuką. Przedszkole, szkoła podstawowa to miejsca, w których spotykają się dzieci ze środowisk zróżnicowanych kulturowo, to również miejsca, w których ceni się, a przede wszystkim rozumie różnice między dziećmi.

Wielokulturowość w polskim przedszkolu i szkole podstawowej stanowi postępujący proces. Ilość ludności napływowej ulega zwiększeniu, co stanowi wyzwanie dla nauczycieli i wychowawców, stojących na straży prawidłowego rozwoju swoich podopiecznych. Znaczącą rolę pełnią kompetencje kulturowe nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Przed dyrektorami placówek pojawia się problem dokształcania kadr o dodatkowe umiejętności językowe, wspomagające proces integracji i asymilacji dzieci imigrantów w polskich jednostkach edukacyjnych.

Pojęcie „wielokulturowość” w ujęciu różnych autorów

Wielokulturowość jest pojęciem interdyscyplinarnym, bardzo złożonym, traktowana jest jako ideologia, która akcentuje kulturową różnorodność. Według A. Sadowskiego wielokulturowość „jest pojęciem teoretycznym, jest określoną kategorią (konceptcją) teoretyczną, także ideą, ideologią, narzędziem do badań przeobrażeń społeczeństw zróżnicowanych kulturowo (...) jest ściśle związana ze społeczeństwem” [Sadowski 2011, s. 18-19]. P. Sztompka „wielokulturowość ujmuje w dwojaki sposób. Pierwsze ujęcie opisuje jako wielość i różnorodność kultur, zarówno w następujących po sobie w wymiarze historycznym, jak i koegzystencyjnym współcześnie” [Sztompka 2005, s. 146]. „Drugie natomiast ujęcie pojmowane jest jako stanowisko ideologiczne podkreślające prawo różnych społeczności do odmiennych sposobów życia, a nawet lansujące tezę o pełnej różności wszystkich kultur” [Sztompka 2005, s. 146]. Wielokulturowość może być rozumiana jako: forma tolerancyjnego współistnienia różnych kultur na obszarze jednego państwa, polegająca na równym traktowaniu każdego przedstawiciela odrębnej społeczności, z zachowaniem równych praw i możliwości swobodnego wyrażania swojej przynależności etnicznej. Wielokulturowość to także ideologia włączenia lub przyłączenia do wiodącej społeczności, ludności mniejszości etnicznych i kulturowych, polegająca na pełnoprawnym dostępie do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym danego kraju. Wielokulturowość to również swego rodzaju wyzwanie, które za swój cel stawia próbę docenienia wartości i znaczenia różnorodności form i zjawisk kulturowych. W kontekście mnogości etnicznej i rasowej, pomagające zamienić słowo obcy słowem inny, odrębny [Белозёрова, Василева, Позднякова 2019, s. 171].

Nieodłącznym terminem związanym z wielokulturowością jest kultura, którą A. Sadowski określa jako „Fenomen czasów dzisiejszych w zakresie rozpatrywania struktury zróżnicowania społecznego społeczeństw jest przywiązywaniem szczególnego znaczenia do sfery kulturowej” [Sadowski 2011, s. 34].

J. Szczepański definiuje kulturę jako „ogół wytworów działalności ludzkiej, materialnych i niematerialnych, wartości i uznawanych sposobów postępowania, zobjektywizowanych i przyjętych w dowolnych zbiorowościach, przekazywanych innym zbiorowościom i następnym pokoleniom” [Włodarczyk 2003, s. 954].

Pojęcie kultury to termin posiadający olbrzymią ilość różnych definicji, które akcentują różne jej aspekty czy składniki.

J. Hańderek wspomina o rozmiarach znaczenia pojęcia „kultura”. I tak „w wąskim rozumieniu kultura odnosi się często do wysublimowanego działania człowieka (z reguły wskazuje się na sztukę, naukę, religię jako domeny tak rozumianej kultury) i wiąże się pojęcie kultury z pojęciem ducha. W takim rozumieniu kultura traktowana jest też jako zadanie, którego spełnienie jest dopełnieniem ludzkiego bytu, wzbogaca go, powoduje, że człowiek staje się prawdziwie ludzki, jest w pełni sobą. W szerokim znaczeniu kultura rozumiana jest jako przestrzeń instytucji społecznych, praw i relacji między ludźmi, społeczeństwami, często traktowana też jest jako całościowe zachowanie i funkcjonowanie człowieka w społeczeństwie” [Hańderek 2015, s. 24-25].

A. Szerląg pisze: „Jednostka odmienna pod względem narodowym, etnicznym czy wyznaniowym, będąc obywatelem wielokulturowego państwa, niczym mentalny tułacz poszukuje w nim swego miejsca. Owo „miejsce” w wielokulturowym świecie to między innymi tożsamość” [Szerląg 2007].

Termin tożsamość jest przez badaczy bardzo różnie rozpatrywany, Baradziej J. zdefiniował tożsamość jako „(...) koncepcję i obraz własnej osoby, rodzaj autodefinicji konstruowanej przez jednostkę w toku społecznej interakcji” [Baradziej 2008, s. 2015].

A. Giddens tożsamość rozpatruje na dwóch poziomach, które się ze sobą ściśle wiążą: „Pierwszy z nich (...) to pojęcie, jako tożsamość społeczną, czyli dotyczącą cech, jakie jednostce przypisują inni. Cechy te można rozpatrywać jako wyznaczniki tego, kim jest osoba, do jakiej grupy społecznej przynależy (...). Drugi poziom dotyczy tożsamości jednostkowej, zwanej również osobistą. Opisuje ona naszą odrębność, wyjątkowość w stosunku do innych przedstawicieli danej kultury” [Giddens 2005, s. 52].

W ciągu całego naszego życia, rozpoczynając od dzieciństwa, przez dorosłość, aż po samą starość nie tylko zdobywamy pewne umiejętności, wiedzę, uczymy się radzić sobie w przeróżnych sytuacjach. Przede wszystkim w każdym okresie naszego życia kształtuje się nasza „tożsamość i świadomość tego, że jesteśmy odrębnymi jednostkami, że mimo wszelkich podobieństw różnimy się od innych ludzi, że jesteśmy sobą niezależnie od okoliczności, że upływ czasu nie zaciera w nas tego, dzięki czemu sami siebie rozpoznajemy” [Brzezińska 2006, s. 7].

Środkiem zaradczym, który zabezpiecza przed czystkami czy konfliktami w obliczu wielokulturowości jest pojęcie tolerancji. Zdaniem M. Czyżewskiego „znaczenie terminu tolerancja wywodzi się od łacińskiego *tolerare* - znosić, wytrzymywać coś, przecierpieć, ścierpieć coś” [Czyżewski 2011, s. 62].

Współcześnie rozumiana tolerancja to szacunek dla wolności innych ludzi, ich opinii, sposobu życia oraz myśli. Pojęcie to dla każdego człowieka jest czymś innym, czymś co sprawia, że czujemy się dobrze z samym sobą, czymś co pozwala nam żyć w społeczeństwie, przyjmować pewne reguły i prawdy zachowań.

Geneza i rozwój zjawiska wielokulturowości

Zjawisko mieszania się kultur nie jest znakiem jedynie czasów współczesnych. Początki wielokulturowości wiążą się już ze starożytnością. Era odkryć geograficznych, rewolucja przemysłowa, a wraz z nią rozwój handlu międzynarodowego i międzykontynentalnego stały się podwalinami do budowy relacji interkulturowych [Czarny 2009].

W następstwie postępu cywilizacyjnego, rozwoju techniki i usprawnieniu transportu wodnego, lądowego i powietrznego, przemieszczanie się w obrębie kontynentów stawało się coraz łatwiejsze.

Proces globalizacji i internacjonalizacji kultur zachodzi bez przerwy, jednak jego największe przyspieszenie nastąpiło z momentem cyfryzacji. Media ułatwiają obcowanie z kulturą zagraniczną, pomagają zrozumieć prawa i zwyczaje, panujące w pozostałych częściach świata, budzą ciekawość poznawczą, zachęcają do turystyki i emigracji. Przenikanie się kultur na różnych płaszczyznach, zaciera fizyczne granice między państwami oraz mentalne ograniczenia między ludźmi różnych narodowości. Dzięki postępującej internacjonalizacji języka i chęci jednoczenia się przedstawicieli różnych nacji, powstało wiele formacji zrzeszających poszczególne kraje w większe obszary, powiązane politycznie i prawnie. Efektem integracji społeczeństw starego kontynentu są m. in. Strefa Schengen oraz Unia Europejska. We współczesnym społeczeństwie, coraz większą wagę obok migracji turystycznej, przywiązuje się do tzw. emigracji zarobkowej. Zjawisko to polega na opuszczaniu jednego kraju, na rzecz drugiego. Przyczyną rezygnacji z życia w ojczyźnie są zazwyczaj słabe, lub niespełniające oczekiwań obywatela warunki finansowe oraz bytowe. Emigracja zarobkowa jest jednym z najbardziej istotnych czynników, mających wpływ na rozszerzanie się zjawiska wielokulturowości, zaraz obok emigracji w celu zdobywania wykształcenia. Ekspatrianci często decydują się na pozostanie w wybranym kraju na dłużej. Nierzadko osiedlają się na stałe. W ten sposób dostosowują się do praw i obyczajów, panujących na danym terenie, przyswajają język i kulturę danego regionu. Asymilacja społeczna ma charakter obosieczny, dochodzi do zjawiska interferencji kultur, tzn. wzajemnego oddziaływania jednej obyczajowości na drugą. Funkcjonowanie na jednym obszarze dwóch lub więcej kultur najłatwiej zaobserwować, zwracając uwagę na język oraz kuchnię.

Wielokulturowość jest efektem wzajemnych oddziaływań w obrębie dwóch lub więcej społeczności, przejawiających różne względem siebie właściwości. Polska pod względem zróżnicowania kulturowego jest jednym z najbardziej jednolitych etnicznie państw Europy. Wielokulturowość w Polsce w dużej mierze rozumiana jest poprzez współistnienie na terenie kraju mniejszości narodowych i etnicznych.

Zjawisko wielokulturowości ma charakter zmienny, rozłożony w czasie, zdeterminowany wieloma czynnikami. Zmieniają się: liczebność, dominująca narodowość, czas i miejsce zamieszkania oraz przyczyny imigracji ludności napływowej.

Wielokulturowość jest efektem dynamicznie rozwijającego się procesu

zacierania się różnic między rodzimymi użytkownikami różnych obyczajowości. Jest także drogą do integracji, internacjonalizacji i globalizacji społeczeństw.

Dotychczasowe badania nad zjawiskiem wielokulturowości

Na całym świecie, w tym w Polsce, ze względu na powiększającą się liczbę migrantów różnego pochodzenia, prowadzone są badania nad zjawiskiem wielokulturowości. Szczególnie ważny jest stosunek do osób odmiennych rasowo i etnicznie, ponieważ ich postawy wobec wielokulturowości dopiero się kształtują.

Badania E. Chromiec [Chromiec 2004, s. 86] jednoznacznie dowiodły, iż podstawą, determinującą zachowanie dzieci była znajomość lub nieznanostwo faktu odmienności kulturowej. Dzieci, które miały wcześniejsze doświadczenia z interakcją międzykulturową, podchodziły do osoby obcego pochodzenia z sympatią. Podejmowały próby kontaktu wzrokowego i werbalnego. Były bardziej pobudzone ruchowo, co wynikało z ich ekscytacji i chęci zwrócenia na siebie uwagi. Natomiast dzieci, dla których obecność przedstawiciela innej kultury była czymś zupełnie nieznanym i nowym były wyciszone, w dużej mierze nie nawiązywały kontaktu wzrokowego, a ich wyraz twarzy i postawa ciała, sugerowały chęć wycofania się z niewygodnej dla nich sytuacji.

Natomiast inaczej kształtuje się obraz dziecka o niepolskim pochodzeniu widziany oczami polskich rówieśników.

Z badań M. Guzik – Tkacz¹ wynika, że dzieci przedszkolne (4-5 lat), zauważają już różnice na tle rasowym i etnicznym.

Ważnym czynnikiem decydującym o stosunku dziecka polskiego pochodzenia do obcokrajowca, były wcześniejsze doświadczenia. Zauważono, że wychowankowie przedszkoli, w których brak jest edukacji do wielokulturowości, byli zamknięci na inność. Dzieci nie wyrażały chęci zabawy z rówieśnikami obcego pochodzenia, motywując swój wybór obawą i strachem przed osobą o innym kolorze skóry. Odmienne zdanie miały dzieci z przedszkoli objętych programem edukacji wielokulturowej. Podstawą do kształtowania prawidłowej postawy wobec przedstawicieli odmiennej rasy i kultury jest edukacja.

Edukacja w zakresie wielokulturowości jest tematem ważnym i potrzebnym społecznie. Wczesne rozpoczęcie zaznajamiania się ze sobą nosicieli odmiennych kultur, stwarza szanse na uniknięcie wzajemnych uprzedzeń i stygmatyzacji.

Edukacja do wielokulturowości powinna realizować takie założenia jak: kształtowanie tolerancji wobec odmienności, dostrzeżenie podobieństw między kulturami, kształtowanie kompetencji językowych, ułatwiających interakcje z osobami spoza rodzimego kręgu kulturowego, przysposobienie do życia w społeczeństwie wielokulturowym.

¹ <https://www.deon.pl/inteligentne-zycie/wychowanie-dziecka/art,785,da-sie-nauczyc-tolerancjiwyniki-15-letniego-eksperymentu.html>

Edukacja do wielokulturowości w przedszkolu i klasach I - III

„Podstawowym celem współczesnej edukacji jest wychowanie młodego pokolenia do wielokulturowości. Z celem tym bardzo ściśle wiążą się takie problemy jak: poczucie tożsamości, czyli postawa zaangażowania się w działanie rodzinnego środowiska oraz otwarcie się na inne społeczeństwa i kultury; tolerancja - czyli postawa, jaką przyjmuje się w określonych sytuacjach społeczno- kulturowych oraz komunikacja międzykulturowa, czyli postawa łącząca wartości językowe i pozajęzykowe odmiennych kultur. W realizacji tego celu pomagają przede wszystkim szkoła i rodzina, które są odpowiedzialne za wychowanie młodego pokolenia” [Stefanowicz-Zawiszewska, Panagiotopoulou 2015, s. 222].

A. Kałuba-Korczak wielokulturowość w polskim przedszkolu i edukację do wielokulturowości określa jako trend, polegający na zaznajamianiu dzieci z innymi kulturami i eliminowaniu myślenia etnocentrycznego. Celem wdrażania tego typu edukacji jest wytracanie uprzedzeń i postaw barierotwórczych względem dzieci odmiennych rasowo i kulturowo. Duże znaczenie w kontekście integracji interkulturowej dzieci przedszkolnych ma także wspieranie umiejętności komunikacyjnych kilkulatek, wdrażanych w środowisko obcojęzyczne. Autorka zaznacza ważność roli nauczyciela w procesie integracji społecznej cudzoziemców. Nauczyciel w dużej mierze stanowi wzorzec do naśladowania dla swoich podopiecznych. Mając na uwadze to, iż godziny spędzone w przedszkolu, szkole podstawowej – edukacji wczesnoszkolnej stanowią większą część dnia dziecka, wartości i modele zachowań wychowawcy są przez nie przyjmowane naturalnie, a następnie powielane. Nie mniejsze efekty uczenia przez modelowanie następują poprzez kontakt z grupą rówieśniczą, dlatego tak ważne jest, aby nauczyciel przekazywał poglądy i wartości, uwrażliwiające na szacunek i akceptację odmienności kulturowej [Kałuba-Korczak 2017].

K. Kamińska zwraca uwagę na dwukierunkowość zjawiska wielokulturowości na etapie edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Dzieci należące do dominującego kręgu kulturowego oraz dzieci wdrażające się w funkcjonowanie w odmiennym kulturowo społeczeństwie widzą różnice między swoimi przyzwyczajeniami, nawykami, zachowaniem, sposobem wyrażania siebie i swojej przynależności etnicznej.

Według K. Kamińskiej głównym celem edukacji do wielokulturowości jest odnajdywanie podobieństw między dziećmi odmiennego pochodzenia. Integracja interkulturowa w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej następuje w największej mierze poprzez wspólną zabawę oraz wzbudzanie w dzieciach ciekawości do poznawania tego, co nieznanne, także w kontekście odmienności kulturowej. Podstawowym źródłem wiedzy o świecie dla dziecka jest nauczyciel oraz treści edukacyjne przekazywane przez niego podczas zajęć. Nie wszystkie dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym są dojrzałe do rozumienia kwestii natury odmienności kulturowych. Według K. Kamińskiej najbardziej przystępną i najłatwiej zrozumiałą formą przekazu kultury jest sztuka. Rozumienie świata i rządzących

nim zależności poprzez wizualizację i zabawę, aktywne poznanie wytworów sztuki innych narodów.

Zadaniem nauczyciela w procesie integracji międzykulturowej dzieci jest identyfikacja różnic kulturowych na poziomie inności, a nie obcości. Barięram skutecznego integracji, u dzieci swobodnie posługujących się mową, może być język. Przy zetknięciu się dwóch różnych rzeczywistości językowych, kulturę należy przedstawiać nie za pośrednictwem środków werbalnego przekazu, a za pomocą artefaktów, będących źródłem wiedzy poznawczej na temat danej nacji.

P. P. Grzybowski uważa, iż edukacja wielokulturowa w przedszkolu i klasach I – III nastawiona jest na wzajemne odkrywanie i poznawanie różnic i podobieństw między kulturami. Jest wyrazem działalności oświatowej i społeczno-kulturalnej. Uczy tolerancji i zrozumienia, wprowadza wiadomości, dotyczące norm i zasad, panujących w innych krajach. Celem nauczania o wielokulturowości ma być integrowanie i dynamizowanie społeczeństwa na różnych etapach kształcenia, już od momentu edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej [Grzybowski 2007].

Podsumowanie

Zagadnienie wielokulturowości coraz częściej pojawia się w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, a wynika to z wielokulturowej migracji ludności, samoistnego mieszania się kultur oraz mieszania się różnych ras i nacji.

Na poziomie przedszkola i klas I - III dominować powinna tendencja stawiająca sobie za cel wychowanie „małego Europejczyka” świadomego własnych korzeni z zachowaniem pełnej tożsamości narodowej. Wyposażenie dzieci w tym wieku w odpowiednią wiedzę i umiejętności, służące między innymi przystosowaniu się do życia w integrującej się Europie, powinno ułatwić im afirmację własnych wartości w obliczu nowych wyzwań współczesności [Szymczyk 2012].

W Polsce już coraz więcej placówek wychodzi naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom XXI wieku i wprowadza autorskie programy, bierze udział w unijnych projektach, które mają na celu promowanie, szerzenie wielokulturowości, sprzyjają kształceniu u przedszkolaków i uczniów edukacji wczesnoszkolnej prawidłowych postaw w stosunku do ludzi różnych narodowości i wspierają integrację dzieci z innych kręgów kulturowych.

Bibliografia

- Baradziej J. (2008), *Zakorzenie i alternacja: tożsamość jednostki w społeczeństwie tradycyjnym i w społeczeństwie nowoczesnym*, [w:] Oleś P. K., Batory A., (red.), *Tożsamość i jej przemiany a kultura*, Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Brzezińska A. (2006), *Dzieciństwo i dorastanie: korzenie tożsamości osobistej i społecznej*, [w:] Brzezińska A. W., Hulewska A., Słomska J., (red.) *Edukacja regionalna*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Chromiec E. (2004), *Dziecko wobec obcości kulturowej*, Gdańsk: GWP.
- Czarny E., Śledziewska K. (2009), *Polska w handlu światowym*, Warszawa: PWE.
- Czerwiński K., Fiedora M., Węc K. (red.) (2011), *Komunikowanie społeczne w wielokulturowych społeczeństwach. Wielowymiarowe zagrożenia bezpieczeństwa*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Czyżewski M. (2011), *Tolerancja i nietolerancja: pojęcia i postulaty*, „Etyka” Tom 44.
- Giddens A. (2005), *Socjologia*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Grzybowski P.P. (2007), *Wychowanie ku międzykulturowości. O poszukiwaniu człowieka w innych i obcych*, [w:] Dudzikowa M., Czerpaniak-Walczak M. (red.), *Wychowanie. Pojęcia-Procesy-Konteksty*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Hańderek J. (2015), *Pojęcia i definicje kultury*, [w:] Mróz P., (red.) *Filozofia kultury*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytet Jagielloński.
- <https://www.deon.pl/inteligentne-zycie/wychowanie-dziecka/art,785,da-sie-nauczyc-tolerancjiwyniki-15-letniego-eksperymentu.html>
- Kałuba-Korczak A. (2017), *Wielokulturowość w przedszkolu*, „Wychowanie w Przedszkolu” nr 15.
- Sadowski A. (2011), *Socjologia wielokulturowości jako nowa subdyscyplina socjologiczna*, „Pogranicze, studia społeczne” Tom XVIII.
- Stefanowicz-Zawiszewska K., Panagiotopoulou B. (2015), *Wielokulturowość w “polskiej” szkole w Grecji (na przykładzie Zespołu Szkół im. Zygmunta Mineyki przy Ambasadzie RP w Atenach)*, [w:] Czakowska H., ks. Kuciński M., (red.) *Idea wielokulturowości jako wyzwanie. Dyskurs religijny, kulturowy i społeczny*, Bydgoszcz: Wydawnictwo KPSW w Bydgoszczy.
- Szerłaż A. (2007), *Edukacja obywatelska w społeczeństwach wielokulturowych*, Kraków: Impuls.
- Sztompka P. (2005), *Socjologia*, Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Szymczyk L. (2012), *Przemiany w teorii i praktyce wychowania przedszkolnego*, „Nauczyciel i Szkoła” nr 2.
- Włodarczyk E. (2003), *Kulturs*, [w:] Pilch T. (red.) *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Tom II, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Żak.
- Белозёрова В.К., Василева М.М. (2019), *Позднякова А. И. Современные Международные Отношения*. Москва: Юрайт.

MULTICULTURALISM IN POLISH PRESCHOOLS AND CLASSES I - III OF ELEMENTARY SCHOOL

Summary: Multiculturalism in Polish kindergarten and classes I - III of elementary school is an increasingly common phenomenon. This topic is very important from the point of view of society striving for internalization and cultural integration. Education to multiculturalism in kindergarten and classes I - III of elementary school consists mainly in acquainting children/

students with other cultures and eliminating ethnocentric thinking. Intercultural integration in kindergarten and elementary school at the level of early childhood education takes place largely through joint play, as well as through arousing in children curiosity to get to know what is unknown and in the context of cultural difference.

Key words: multiculturalism, intercultural integration, preschool and early elementary school children.

